

13. Шевчук Я.В. Механізм санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики. – Львів, 2004. – 63 с.

*Отримано 25.10.2012*

УДК 005.932:621

М.М.САЛУН, канд. екон. наук

*Харківський національний економічний університет*

## **АНАЛІТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДЕСТИМУЛЯТОРІВ СЕРЕД ФАКТОРІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

Представлено результати оцінки кадрових, техніко-технологічних, маркетингових, інформаційних, фінансово-економічних та організаційно-управлінських факторів модернізації, на основі яких формуються висновки щодо дестимуляторів показників ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства.

Представлены результаты оценки кадровых, технико-технологических, маркетинговых, информационных, финансово-экономических и организационно-управленческих факторов модернизации, на основе которых формулируются выводы о дестимуляторах показателей эффективности использования существующего ресурсного потенциала предприятия.

In this article is presented the results of estimation of labor, technical and technological, marketing, informative, financial and economical, organizing and administrative factors of modernization. This results are the basis for forming the conclusions about the destimulators for indexes of use efficiency of existent enterprise resource potential.

*Ключові слова:* ресурсний потенціал, складові ресурсного потенціалу, фактори модернізації, фактори-дестимулятори.

На сучасному етапі розвитку ринку в Україні виникає необхідність у розробці комплексу заходів, спрямованих на модернізацію ресурсного потенціалу промислових підприємств. Ситуація на промислових підприємствах переконує в необхідності дії на всі сфери діяльності силою факторів модернізації для вирішення проблем і забезпечення на цій основі якісного перетворення ресурсного потенціалу підприємств і економічного зростання. Реалізація цієї задачі багато в чому залежить від уміння управлінських кадрів ретельно готувати й обґрунтовувати прийняті рішення, в основі яких повинна лежати достовірна, повна, оперативна, поточна і прогнозна інформація, що дозволяє передбачати можливі наслідки рішень щодо модернізації ресурсного потенціалу підприємства та його складових.

Сучасні публікації щодо вивчення та оцінки факторів, які мають суттєвий позитивний або негативний вплив на процес модернізації здебільшого представляють конкурентні переваги та критичні відставання економіки України у порівнянні з провідними країнами світу [1, 3] та

обґрунтування факторів, що впливають на процес модернізації економіки регіону [2, 4-6], таким чином, дослідження факторів модернізації, їх обґрунтування, оцінка, аналіз на мікрорівні – на рівні промислового підприємства залишається актуальним.

В умовах ринкової економіки великого значення набуває поглиблений економічний аналіз показників, які характеризують вплив факторів модернізації на зміни компонент ресурсного потенціалу, що дозволяє не тільки детально досліджувати сутність вивчаємих явищ і процесів, але і виявляти закономірності та тенденції розвитку ресурсного потенціалу, як системи. Для проведення такого аналізу доцільне використання економіко-математичного моделювання.

Усі фактори, від яких залежить процес модернізації ресурсного потенціалу, діють у комплексі, взаємозалежно, і кожний з них окремо не чинить вирішального впливу на досліджувану ознаку, однак їхній спільний вплив дуже відчутний (п. 4.1). Різний ступінь впливу кожного фактора на величину результативного показника залежить від того, наскільки оптимально вони сполучаються між собою. Таким чином, для кількісного аналізу характеру впливу декількох показників на досліджуваний показник модернізації ресурсного потенціалу запропоновано розробку кореляційно-регресійної моделі. Хоча вона є спрощеним відображенням дійсності, але при цьому забезпечується суворо математичний підхід до дослідження економічних взаємозв'язків, що дозволяє давати кількісну характеристику зв'язку, залежності й обумовленості економічних показників. Внаслідок математичної завершеності, кількісної визначеності своїх характеристик кореляційно-регресійна модель служить не тільки засобом аналізу попереднього економічного розвитку, але і стає важливим інструментом прогнозних і планових розрахунків.

У якості вихідних даних для побудови багатофакторної кореляційної моделі використано звіти про результати діяльності двадцяти п'яти промислових підприємств Харкова і Харківської області за 2004-2010 р.р. та розраховані на їх основі показники, що кількісно характеризують фактори модернізації промислового підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники, що кількісно характеризують фактори модернізації промислового підприємства

Група показників	Найменування показника
1	2
<b>Показники, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства</b>	
Показники ефективності використання власного та залученого капіталу	Коефіцієнт фінансової автономії
	Коефіцієнт фінансової залежності
	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу

<b>1</b>	<b>2</b>
Показники прибутковості та рентабельності	Рентабельність виробничої діяльності
	Рентабельність продажів
	Рентабельність капіталу
Показники стану оборотних активів	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів
	Коефіцієнт забезпечення оборотних коштів
	Коефіцієнт забезпечення запасів
	Частка оборотних коштів в активах
Показники стану основного капіталу	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні
	Індекс постійного активу
	Коефіцієнт накопичення амортизації
	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів
	Частка високоліквідних активів
Показники платоспроможності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	Проміжний коефіцієнт покриття
	Загальний коефіцієнт покриття
	Коефіцієнт загальної платоспроможності
	Коефіцієнт чистої виручки
<b>Техніко-технологічні показники</b>	Середній термін експлуатації
	Фондовіддача основних виробничих фондів
	Фондомісткість продукції
	Загальна фондоозброєність праці
	Технічна озброєність праці
	Коефіцієнт використання ефективного фонду роботи обладнання
	Коефіцієнт інтенсивності завантаження обладнання
	Коефіцієнт інтегрального завантаження
<b>Показники управління кадрами</b>	Коефіцієнт обороту з приймання
	Коефіцієнт обороту з вибуття
	Коефіцієнт плинності
	Коефіцієнт постійності кадрів
	Продуктивність праці
	Трудомісткість продукції
	Зарплатомісткість продукції
	Рентабельність персоналу
<b>Показники, що характеризують організаційно-управлінський рівень підприємства</b>	Кількість рівнів управління
	Середня норма управляємості
	Чисельність адміністративно-управлінського персоналу
	Структурний коефіцієнт централізації
	Коефіцієнт відповідності посаді

Продовження таблиці 1

1	2
<b>Показники активності маркетингової діяльності</b>	
Показники, що характеризують ступінь та динаміку новизни продукції та її якості	Ступінь новизни виробляємої продукції
	Коефіцієнт рівня якості продукції відносно аналогів
Показники, що характеризують рівень та динаміку цін на продукцію	Індекс цін
	Доля продукції реалізованої зі знижками
	Рівень цін підприємства у порівнянні з конкурентами
Показники, що характеризують рівень та динаміку виконання зобов'язань перед контрагентами	Свочасність виконання зобов'язань
	Рівень післяпродажного обслуговування
Показники, що характеризують комунікаційну політику підприємства	Доля нових контрагентів
	Доля витрат на маркетинг у валових витратах
<b>Показники, що характеризують стан інформаційних ресурсів підприємства</b>	Доля витрат, пов'язаних з використанням інформаційних ресурсів у валових витратах підприємства
	Доля доходів від реалізації інформаційних ресурсів у валових доходах підприємства
	Рентабельність інформаційних ресурсів підприємства

У розрахунках не беруть участь показники, що характеризують стан інформаційних ресурсів підприємства через брак інформації за даним напрямком дослідження.

При побудові багатофакторної кореляційно-регресійної моделі доцільно провести попередній відбір факторів та перевірити їх на значущість. Відбір факторів для побудови моделі проведено виходячи з величини коефіцієнта варіації і необхідного обсягу вибірки даних. Крім того, за правилами кореляційного аналізу в модель не варто включати взаємозалежні фактори. З цієї метою побудовано матриці парних коефіцієнтів кореляції, що характеризують взаємозв'язок факторів між собою, і розраховані критерії статистичної значимості оціненої кореляції. Дослідження матриць коефіцієнтів парної кореляції дозволяє зробити висновок, що між факторами моделі відсутня парна кореляційна залежність.

Таким чином, у кореляційно-регресійну модель ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу було включено фактори, що характеризують:

- фінансово-економічний стан підприємства – прибутковість та рентабельність роботи (рентабельність виробничої діяльності); стан оборотності активів (частка оборотних коштів в активах); стан основного капіталу (коефіцієнт накопичення амортизації); платоспроможність підприємства (коефіцієнт абсолютної ліквідності);

- техніко-технологічний стан підприємства – коефіцієнт використання ефективного фонду роботи обладнання;
- управління кадрами – коефіцієнт постійності кадрів, трудомісткість продукції, рентабельність персоналу;
- організаційно-управлінський рівень підприємства – структурний коефіцієнт централізації.

Далі інформацію, яка використовується, було перевірено на точність, однорідність, відповідність закону нормального розподілу, в результаті чого було зроблено висновок: розподіл досліджуваної змінної – ефективність використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства – близький до нормального з більш гострою вершиною розподілу; спостерігається тенденція даних групуватися біля центра; позитивні і негативні відхилення від центра рівноімовірні; частота відхилень швидко зменшується у випадку значного збільшення відхилень від центра.

Для обґрунтування форми залежності було вирішено задачі багатфакторного кореляційного аналізу за різними моделями (лінійною, логарифмічною, квадратичною, зворотною) і порівняно отримані результати. На підставі критерію Фішера і величини множинного коефіцієнта детермінації, зроблено висновок про доцільність побудови лінійної регресійної моделі залежності ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства від досліджуваних факторів (відзначені показники найбільш високі). В результаті аналізу отримано кореляційно-регресійні моделі (табл. 2).

На основі рівняння множинної регресії можна оцінити результати поточної діяльності підприємств у 2004-2010 р.р. і визначити перспективи їх майбутньої діяльності, тому що коефіцієнти рівняння показують кількісний вплив кожного фактора на результативний показник при незмінності інших. Аналізуючи наведені моделі з економічної точки зору, можна відзначити, що позитивний вплив на ефективність використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства чинять показники прибутковості та рентабельності роботи (рентабельності виробничої діяльності), стану основного капіталу (коефіцієнт накопичення амортизації) та коефіцієнт постійності кадрів, як характеристика управління складовою праці в структурі ресурсного потенціалу підприємства, тому що з їх збільшенням підвищується показник ефективності використання ресурсного потенціалу промислового підприємства у просторі та часі (прямий зв'язок). Також позитивно, але вплив на результативний показник є незначним, діють показники, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства, а саме його платоспроможність (коефіцієнт абсолютної ліквідності) та організаційно-управлінський рівень підприємства (структурний коефіцієнт централізації).

Таблиця 2 – Кореляційно-регресійний аналіз залежності ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства від змінювання обраних факторів

Період часу, рік	Рівняння зв'язку	Фактори
2004	$Y = 0,1130 + 0,4024x_1 - 0,0046x_2 + 0,0172x_3 - 0,0138x_4 - 0,0898x_5 + 0,2736x_6 - 0,0518x_7 - 0,0253x_8 - 0,0052x_9$	$x_1$ – рентабельність виробничої діяльності;
2005	$Y = 0,2471 - 0,1764x_1 + 0,0084x_2 - 0,0147x_3 - 0,0947x_4 - 0,0009x_5 - 0,0445x_6 - 0,1845x_7 + 0,0696x_8 - 0,0018x_9$	$x_2$ – рентабельність персоналу;
2006	$Y = 0,2475 + 0,7419x_1 - 0,0012x_2 - 0,0359x_3 - 0,0955x_4 - 0,0765x_5 + 0,0126x_6 - 0,1494x_7 + 0,0612x_8 - 0,0030x_9$	$x_3$ – коефіцієнт накопичення амортизації;
2007	$Y = 0,6867 + 0,4895x_1 - 0,0186x_2 - 0,0235x_3 - 0,5855x_4 + 0,1427x_5 + 0,1031x_6 - 0,2627x_7 - 0,1639x_8 - 0,0152x_9$	$x_4$ – коефіцієнт постійності кадрів;
2008	$Y = -0,6635 - 0,0938x_1 - 0,0002x_2 + 0,0468x_3 + 0,8143x_4 + 0,0310x_5 + 0,0037x_6 + 0,0239x_7 - 0,0394x_8 + 0,0101x_9$	$x_5$ – частка оборотних коштів в активах;
2009	$Y = 0,1531 + 0,7874x_1 - 0,0005x_2 - 0,0098x_3 - 0,2394x_4 - 0,0058x_5 + 0,0369x_6 + 0,1077x_7 - 0,0088x_8 - 0,0086x_9$	$x_6$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;
2010	$Y = -0,0281 + 0,5321x_1 - 0,0376x_2 - 0,0085x_3 - 0,0403x_4 - 0,0061x_5 + 0,0094x_6 + 0,1377x_7 + 0,0038x_8 - 0,0098x_9$	$x_7$ – коефіцієнт використання ефективного фонду роботи обладнання;
2004 – 2010	$Y = -0,0102 + 0,4355x_1 - 0,0016x_2 + 0,04325x_3 + 0,0690x_4 - 0,0153x_5 + 0,0046x_6 - 0,0031x_7 + 0,0004x_8 - 0,0010x_9$	$x_8$ – структурний коефіцієнт централізації; $x_9$ – трудомісткість продукції

Збільшення показників, що є негативними для ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу промислового підприємства (стан оборотності активів, техніко-технологічний стан підприємства, трудомісткість продукції, рентабельність персоналу), веде до зниження рівня досліджуваного показника (зворотній зв'язок).

Особливо тісний зв'язок і, отже, найбільший вплив на рівень ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу у моделі 2004 – 2010 рр. чинить зміна показника, що характеризує коефіцієнт постійності кадрів (1,1045 %).

Аналіз рівнянь регресії дозволив виявити значне збільшення впливу на результативний показник величини рентабельності виробничої діяльності (0,3261 %), зниження впливу величини показника, що характеризує накопичення амортизації (0,0692 %), а також стабільність впливу показників абсолютної ліквідності та структурного коефіцієнта централізації (0,0264 % та 0,0124 % відповідно).

Протягом 2004-2010 р.р. існує досить нерівномірне змінювання впливу величин факторів-аргументів. Як показує розрахунок, при підвищенні рентабельності виробничої діяльності на 1% ефективність використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства протягом розглянутого періоду варіюється від зниження на 0,10% у 2005 та 2008 рр. до підвищення на 2,55% у 2010 р. Аналізуючи результати розрахунків за коефіцієнтом постійності кадрів також спостерігається значне варіювання результатів при його підвищенні на 1% : від –7,11% у 2007 р. до +9,36% у 2008 р. Таким чином, протягом досліджуваного періоду спостерігається певна тенденція до зниження впливу показників, що характеризують організаційно-управлінський рівень підприємства, стан оборотності активів, показники управління кадрами та збільшення впливовості показників, що характеризують техніко-технологічний стан підприємства, стан його основного капіталу, прибутковість та рентабельність роботи. Однак модель, що характеризує стан ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства протягом більш тривалого проміжку часу (2004-2010 р.р.), відображає досить сильний вплив на її рівень даних показників, а також значний вплив величини коефіцієнта постійності кадрів, підвищення якого в більшості випадків свідчить про грамотно сформований та дієвий колектив співробітників, який здатен контролювати та приводити до нормативних значень усі зазначені групи показників, що характеризують: фінансово-економічний та техніко-технологічний стан підприємства, систему управління кадрами та організаційно-управлінський рівень підприємства.

Таким чином, справедливим є висновок про те, що останнім часом відзначено тенденцію до певного зниження впливу фінансових ресурсів

на ефективність діяльності промислового підприємства при підвищенні впливу трудових, матеріально-технічних та інформаційних. Отже, керівникам промислових підприємств варто зосередити свою увагу на проблемах реформування якості кадрового складу працівників, модернізації техніки та технології, інформаційного забезпечення для розробки та впровадження управлінських рішень та розробці комплексних програм модернізації ресурсного потенціалу підприємства.

Проведений аналіз дозволяє вивчити закономірності зміни результативного показника залежно від значень різних факторів, визначити їхній позитивний і негативний вплив на величину результативного показника, дослідити причини їх зміни, встановити, які є основними, а які другорядними, що допомагає вчасно скорегувати дії керівників, направити їх увагу і сили на реалізацію управлінських рішень, що поліпшують саме ті показники, які у даний момент часу впливають на рівень ефективності використання існуючого ресурсного потенціалу підприємства. Також більш об'єктивною стає оцінка діяльності підприємства, більш точним і повним визначення внутрішньогосподарських резервів і планових показників, що надає можливість сформулювати висновки і пропозиції щодо подальшого перспективного розвитку суб'єкта господарювання.

1. Андрійчук В. Г. Інноваційна модернізація вітчизняної економіки: стратегічні орієнтири та механізми їх реалізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/mijnarodna-economika/300-innovatsiyna-modernizatsiya-vitchiznyanoi-ekonomiky.html>.

2. Герасимчук З.В., Куцай Н.С. Фактори становлення інноваційного потенціалу регіону. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Vcndtu/2010\\_41/10.htm](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_41/10.htm).

3. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 296 с.

4. Демиденко С. Л. Методичні підходи до оцінки рівня модернізації країн та регіонів // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1123>.

5. Дишловий І. Концептуальні засади сучасних трансформаційних перетворень у територіальних рекреаційно-туристичних системах. / І. Дишловий // Галицький економічний вісник. – 2011. – №3(32). – С.71-78. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Gev/2011\\_3/ECONOMICS\\_AND\\_MANAGEMENT/012.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_3/ECONOMICS_AND_MANAGEMENT/012.pdf).

6. Хаджинов І. В., Хаджинов В. І. Регіональні дисбаланси соціально-економічного розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/830/54.1.pdf?sequence=1>.

Отримано 06.08.2012